

BÀN VỀ CÁCH VIẾT ĐỊA DANH HÀNH CHÍNH CÓ YẾU TỐ SỐ

DISCUSSING ON SPELLING ADMINISTRATIVE
NAMES WITH NUMERICAL PART

TẠ THỊ THANH TÂM

(TS ; Học viện Hành chính Quốc gia cơ sở TPHCM)

Abstract: Based on some existing ways of capitalizing proper name of Administrative areas in state documentation, this research will suggest some spelling rules for proper name of administrative areas with numerical property, i.e. Bay Ngan Town (Seven thousand Town).

Keywords: State documentation; administrative areas; spelling rules; proper name of administration areas with numerical property.

1. Hiện nay trên các phương tiện truyền thông đại chúng cũng như trong văn bản quản lí, do nhiều lí do khác nhau, yếu tố địa danh xuất hiện với tần suất rất cao, song các hình thức chính tả của chúng khá lộn xộn, nếu không nói là tùy tiện và hầu như không theo một chuẩn tắc nào cả.

Vấn đề học thuật liên quan đến cách viết địa danh thuần Việt và vay mượn đã làm hao tốn rất nhiều công sức của các nhà khoa học và có rất nhiều giải pháp được đề xuất, trong đó có không ít những giải pháp hoàn toàn trái ngược nhau. Người thì nhấn mạnh đến yếu tố dân tộc, trình độ dân trí, tính độc lập về mặt thuật ngữ, người lại chú ý đến sự hội nhập, đến vai trò tìm kiếm thông tin của tên riêng. Nhìn chung, khó lòng có được một tiếng nói thống nhất.

Thế nhưng thực tiễn cuộc sống vẫn tác động đến ngôn ngữ theo những quy luật nội tại của nó. Bằng chứng là, cách viết nguyên dạng địa danh và cả thuật ngữ vay mượn của nước ngoài trước đây không ít ý kiến băn khoăn, nhưng hiện nay ở Việt Nam, nhất là báo chí các tỉnh phía Nam, kể cả báo Đảng, hình thức này rất phổ biến, đang như là một xu thế áp đảo. Mặt khác, một số cơ quan đoàn thể trong lúc chưa có sự hướng dẫn của các viện hàn lâm lại tự

mình xây dựng các chuẩn tắc riêng, Nhà Xuất bản Giáo dục với những quy định chính tả trong sách giáo khoa là một đơn cử.

Trong lúc chờ đợi việc xác lập các chuẩn tắc, thiết tưởng cần nhiều tiếng nói luận bàn, bên cạnh những vấn đề thuộc tâm vĩ mô, cũng nên bắt đầu từ những vấn đề cơ bản nhất. Với suy nghĩ ấy, bài viết này đề cập đến cách viết các địa danh hành chính có chứa yếu tố **số**, kiểu *Phường 14, quận 5*. Xin được lưu ý, địa danh hành chính thực chất cũng là một kiểu định danh nói chung, thường có cấu tạo tương đối chặt chẽ, nhưng so với tên riêng gồm tên người, tên đất, chúng có vai trò rất lớn trong xã hội.

2. Gọi tên một vùng đất bằng số đếm là một trong những phương thức tạo lập địa danh nói chung, phương thức này thường áp dụng cho các địa danh hành chính, và là một phương thức rất phổ biến của nhiều nước, chẳng hạn thành phố Paris, Cộng hòa Pháp cũng dùng các số đếm để phân chia các vùng, các quận.

Hiện nay, cách viết địa danh trong trường hợp đang bàn còn rất khác nhau, chẳng hạn viết bằng số (cả số Ả Rập và số La Mã), viết bằng chữ (cả viết thường và viết hoa).

Nhìn một cách tổng quát, theo quan sát của chúng tôi, có cả bảy tám cách viết sau đây:

- (i) *quận 1* (quân viết thường + số Ả Rập)
- (ii) *quận I* (quân viết thường + số La Mã)
- (iii) *Quận 1* (quân viết hoa + số Ả Rập)
- (iv) *Quận I* (quân viết hoa + số La Mã)
- (v) *quận Một* (quân viết thường + chữ số viết hoa)

(vi) *Quận Một* (quân viết hoa + chữ số viết hoa)

(vii) *Quận một* (quân viết hoa + chữ số viết thường)

(viii) *quận một* (quân viết thường + chữ số viết thường)

Đằng sau mỗi cách viết như thế dù hiển ngôn hay hàm ẩn đều tiềm ẩn những giải pháp chính tả. Nhìn chung, trong phạm vi các văn bản hành chính và cả trên các phương tiện truyền thông đại chúng, hình thức chính tả (iii) và (iv) xuất hiện phổ biến hơn cả. Căn cứ vào mặt hình thức, với hai cách viết vừa nhắc có lẽ người ta hình dung *quận* ở đây là tên riêng, khác với đơn vị hành chính thuần túy. Hơn nữa, trong trường hợp thứ (iv), số ở đây được hiểu là số thứ tự, tức là *quận thứ nhất*, nằm trong hệ thống cùng với các số thứ tự tiếp theo.

Vấn đề không quá đơn giản như vậy, chúng ta tiếp tục phân tích chi tiết hơn.

3. Ở đây, theo chúng tôi, cần biện giải các khả năng sau:

- Đơn vị hành chính trong tổ hợp địa danh nên viết hoa hay thường (quân Bình Thạnh, xã An Thới Đông)?

- Đơn vị hành chính trong tổ hợp địa danh có chứa yếu tố số viết hoa hay thường (quân 5, thị trấn 1000)?

- Yếu tố số trong đơn vị hành chính viết bằng số hay bằng chữ (quận Bốn, quận 12)?

- Nếu viết yếu tố số bằng chữ thì viết hoa hay viết thường (quận Năm, quận năm)?

3.1. Về địa danh là các đơn vị hành chính thuần túy, hiện nay có nhiều ý kiến không thống nhất. Theo chúng tôi, đó là yếu tố thuộc phạm trù danh từ chung, nên không viết hoa: *tỉnh Bến Tre, quận Gò Vấp, huyện Cai Lậy...*, ngoại trừ chúng xuất hiện đầu dòng trong thành phần một yếu tố thể thức của văn bản hành

chính như tinh thần hướng dẫn trong Thông tư số 01/2011/TT-BNV [3]:

Quận 1, ngày... tháng... năm
Thành phố Hồ Chí Minh, ngày... tháng... năm

3.2. Ở đây liên quan đến đơn vị hành chính trong tổ hợp địa danh có chứa yếu tố số nảy sinh một vấn đề phức tạp khác cần được làm sáng tỏ.

Thoạt nhìn, các đơn vị hành chính xuất hiện trước địa danh thông thường và địa danh có yếu tố số là không khác biệt. Nói cụ thể, *quận* trong *quận Bình Thạnh* và *quận* trong *quận 5* là như nhau. Và như vậy có thể sẽ có các hình thức chính tả sau:

- quận Bình Thạnh
- quận năm / quận Năm hoặc quận 5

Thực ra, chúng làm thành một hệ đối vị (paradigmatic), *quận 5* tức là *quận Quận Năm*:

quận Bình Thạnh
 quận Quận Năm

Bởi vì, địa danh là tên riêng thuần túy có thể đảm nhiệm chức năng khu biệt, trong khi đó, chức năng này của các yếu tố số trong trường hợp trên lại bị triệt tiêu hoàn toàn.

Hãy xem hình bên:

- đi *huyện Bình Chánh* (+) → đi *Bình Chánh* (+)

- đi *quận Một* (+) → đi *Một* (-)

Theo logic của cách phân tích này, các đơn vị hành chính xuất hiện trước yếu tố số đều thuộc về tên riêng và hiển nhiên chúng phải được viết hoa (ngoại trừ trường hợp viết in hoa toàn phần): *Phường Mười Sáu, Quận Tám...*

Tuy nhiên, để tiện cho việc trình bày và đảm bảo tính nhất quán, theo chúng tôi không cần phải phân biệt quá chi tiết và cũng không cần phải viết hoa đơn vị hành chính. Và như vậy, gánh nặng khu biệt ngữ nghĩa đều dồn hết lên yếu tố số và sẽ được bài viết bàn ở các tiểu mục kế tiếp.

3.3. Liên quan đến địa danh có yếu tố số, đối với các con số có hai chữ số, thì hình như viết bằng số hay bằng chữ không quan trọng lắm. Tuy nhiên ở một số tỉnh, địa danh có yếu

tổ số quá lớn như *thị trấn 7000* thì cần thiết phải luận bàn cẩn kẽ. Quả nhiên, nếu viết hoàn toàn bằng số, về mỹ cảm ngôn ngữ và văn hóa có lẽ không quen thuộc đối với người Việt. Vì vậy, theo chúng tôi, nên viết bằng chữ, chẳng hạn, *thị trấn Một Ngàn, thị trấn Bảy Ngàn...* Có thể giải pháp này không tuân thủ nghiêm ngặt tiêu chí tiết kiệm, nhưng lại đảm bảo được yếu tố quen dùng. Mặt khác, tưởng cũng cần lưu ý, ở một số quốc gia có nền hành chính vững mạnh, việc mã hóa các địa danh hành chính bằng các con số cũng là hiện tượng thường gặp.

3.4. Trên đây, xin được nhắc lại, giải pháp chính tả của chúng tôi đối với các yếu tố số là viết bằng chữ, và phải viết hoa, vì như đã nói do đơn vị hành chính được viết thường, nên sự khu biệt của tổ hợp này dồn hết vào yếu tố số, và chức năng của yếu tố số tương tự như tên riêng, ví dụ: *quận Tám, quận Gò Vấp, phường Bình Trưng Đông, phường Mười Bốn...*

4. Các giải pháp chính tả bên trên của chúng tôi còn hướng đến sự thống nhất trong cách viết tên cơ quan, tổ chức, đoàn thể.

Trong trường hợp này, có thể ghi nhận tính tương thích trong hai hệ thống.

Hãy so sánh:

(i) Phòng Tài nguyên Môi trường Quận 3

(ii) Phòng Tài nguyên Môi trường quận Gò Vấp

(iii) Phòng Tài nguyên Môi trường quận 3

(iv) Phòng Tài nguyên Môi trường quận Ba

Có thể thấy, trong các cụm từ chỉ tên các cơ quan trong các ví dụ vừa nêu, *quận* xuất hiện với tư cách là một danh từ chung trong *quận Gò Vấp* như trường hợp (ii), nhưng lại là một tên riêng nằm trong hệ đối vị trong các trường hợp còn lại. Xét về tính đối vị, trường hợp (i) có thể chấp nhận được, tuy nhiên để đảm bảo tính nhất quán thì trường hợp (iv) là lí tưởng nhất. Thực ra, liên quan đến các tổ hợp định danh bên trên, còn có vấn đề viết hoa trong ngữ đoạn, nhưng đây thuộc một bình diện khác, chúng tôi sẽ đề cập trong một bài viết khác.

5. Kết luận

Bên trên là một vài miêu tả hướng đến một số giải pháp chính tả liên quan đến địa danh có chứa yếu tố số. Rõ ràng là, đằng sau hiện tượng thoát nhìn có vẻ đơn giản này là cả một hệ nhân tố gắn với nhiều hệ thống và tiểu hệ thống chính tả tiếng Việt. Hiển nhiên, dễ thấy vấn đề đang bàn không chỉ bó hẹp trong phạm vi thuần ngôn ngữ và tiêu chí tiết kiệm không phải là một điều bất di bất dịch. Do vậy, trong nhận thức của chúng tôi, bài viết này chỉ có tính chất gợi mở, cần tiếp tục suy nghĩ sâu hơn, nhất là cần thiết phải đặt chúng trong một chỉnh thể lớn hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Văn Âu (1993), *Địa danh Việt Nam*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
2. Nguyễn Văn Âu (2000), *Một số vấn đề về địa danh học Việt Nam*, NXB Đại học Quốc gia, Hà Nội.
3. Bộ Nội vụ, *Thông tư số 01/2011/TT-BNV ngày 19/01/2011 về hướng dẫn thể thức và kỹ thuật trình bày văn bản hành chính*.
4. Nguyễn Thiện Giáp (1985), *Từ vựng học tiếng Việt*, NXB Đại học và Trung học Chuyên nghiệp, Hà Nội.
5. Lê Trung Hoa (2011), *Địa danh học Việt Nam*, NXB Khoa học Xã hội, Hà Nội.
6. Đặng Ngọc Lệ (1998), *Về cách viết hoa tên cơ quan, tổ chức, đoàn thể trên sách báo*, Tạp chí Ngôn ngữ, số 2.
7. Hoàng Phê (chủ biên) (2000), *Từ điển tiếng Việt*, NXB Đà Nẵng - Trung tâm Từ điển học, Đà Nẵng.
8. Tạ Thị Thanh Tâm (2012), *Quyền lực thể hiện trong văn bản quản lí*, T/c Từ điển học và Bách khoa thư, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam, số 05.
9. Trung tâm Biên soạn Sách cải cách giáo dục và Viện Ngôn ngữ học (1984), *Chuẩn hóa chính tả và thuật ngữ*, NXB Giáo dục, Hà Nội.

(Ban Biên tập nhận bài ngày 07-11-2013)